

‘નિયમસાર’ ૧૦૬ ગાથાનો કળશ છે. ૧૪૪મો કળશ.

ઘોરસંસૃતિમહાર્ણવભાસ્વ-

દ્યાનપાત્રમિદમાહ જિનેન્દ્રઃ ।

તત્ત્વતઃ પરમતત્ત્વમજ્ઞાં

ભાવયામ્યહમતો જિતમોહઃ ॥૧૪૪॥

મુનિ કહે છે, કે ‘ઘોર સંસારમહાર્ણવ...’ સંસાર ચૌરાશીલાખ અવતાર ઘોર મહાસંસાર છે. એકેન્દ્રિયમાં, બેઈન્દ્રિયમાં, ત્રણેન્દ્રિયમાં નિગોદમાં એ મહાભવ ઘોર સંસાર છે. એવા ‘ઘોર સંસારમહાર્ણવ...’ એટલે દરિયો. એનું ‘આ (પરમ તત્ત્વ) દેદીપ્યમાન નાવ છે...’ નાવ છે. આત્મા ચૈતન્યસ્વરૂપ અતીન્દ્રિય, આનંદ રાગ અને પુણ્યને પાપના રાગથી ભિન્ન એવું આત્મતત્ત્વ, એ ‘સંસારમહાર્ણવ આ (પરમ તત્ત્વ) દેદીપ્યમાન નાવ છે...’ એ નાવથી સંસાર સમુદ્ર તરે છે. પરમતત્ત્વ જે આનંદસ્વરૂપ, એમાં એકાગ્ર થઈને... આહાહા..!

શુભ અને અશુભાવ, પુણ્ય અને પાપના ભાવ પણ બેય બંધનું કારણ છે. એને છોડીને જે પોતાના સ્વરૂપમાં ‘(પરમ તત્ત્વ) દેદીપ્યમાન નાવ છે એમ જિનેન્દ્રદેવે કહ્યું છે;...’ હવે તો આ ચારેકોર આવ્યું હતું. આજે કાગળ આવ્યો છે. કોનો કાગળ છે? વૈષ્ણવનો એક અન્યમતિનો કાગળ છે ને? કાગળ છે ને? ‘પીઠડીયા’નો? રહે છે ‘પીઠડીયા’? છે છોકરો પણ આ આપણા ‘રાજકોટ’વાળા ‘શાંતિભાઈ’ છે ને? એમને કાંઈક સંબંધ હશે તો પત્ર લખ્યો હશે. પણ છે અન્યમતિવાળા. વાંચીને તો બહુ ખુશી થયો. ઓહોહો..! આવી વાત! આત્મા અંદરમાં ચૈતન્યમૂર્તિ, એનું અવલંબન લેવું અને એમાંથી આગળ વધાય. એમ બહુ સરસ લખ્યું છે. પત્ર આવ્યો છે.

અહીં કહે છે, કે આ સંસાર, ઘોર સંસાર ચૌરાશીના અવતાર, મનુષ્યના અવતારો કે દેવના અવતારો પણ ત્યાંથી નરક અને નિગોદના અવતાર થાય. આહાહા..! એને તરવાનું પરમ તત્ત્વ, ચૈતન્યતત્ત્વ, ‘દેદીપ્યમાન નાવ છે.’ ચૈતન્યચમત્કાર ચૈતન્યથી ભરેલો ભગવાન

છે. આહાહા..! ચૈતન્ય અને આનંદથી ભરેલો આત્મા છે. પૂર્ણધ્રુવ સ્વભાવ છે. એનું અનંત આનંદ, અખંડ જ્ઞાન અને અખંડ વીર્યથી ભરેલું એ તત્ત્વ છે. પણ એને કેમ બેસે? પર્યાયમાં ભળાય નહિ, પર્યાય અંદરમાં જાય નહિ અને એને આ માનવું. આહાહા..!

અંતર ચીજ છે ને? વસ્તુ છે ને? આત્મા તત્ત્વ છે કે નહિ? તો છે તો એમાં કોઈ સ્વભાવ છે કે નહિ? તો એનો સ્વભાવ અનંતઆનંદ અને અનંતજ્ઞાનાદિ સ્વભાવ છે. દરેક આત્મામાં એવો અંદર સ્વભાવ છે. એ પરમતત્ત્વને, સંસારના મૂળને ‘દેદીપ્યમાન નાવ છે...’ તરવા માટે નાવ. નાવથી જેમ દરિયો તરી જાય છે, એમ આનાથી દરિયો તરે છે. ‘એમ જિનેન્દ્રદેવે કહ્યું છે;...’ છે? આહાહા..! કોઈ વ્યવહારથી તરે છે, દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા આદિ ધર્મથી તરે છે. એક કલાક ભગવાનની ભક્તિ, પૂજા કરે એટલે જાણે થઈ ગયો ધર્મ. ઓલા એક કલાક સામાયિક કરે, થઈ ગયો ધર્મ. હવે પછી ૨૩ કલાક પાપ. ધર્મ ક્યાં હતો હજી? એમાં તો શુભભાવના ઠેકાણા નથી.

અહીં તો કહે છે, ‘એમ જિનેન્દ્રદેવે કહ્યું છે;...’ સંસાર ઘોર સંસાર... આહાહા..! ક્યાં નિગોદના જીવ અને ક્યાં એકેન્દ્રિય અને કીડી, મકોડાના જીવ. આહાહા..! ત્યાં હતો અને ત્યાં રહ્યો છે. એવો ઘોર મહા સંસાર, એને તરવાનો ઉપાય, દેદીપ્યમાન એક નાવ આત્મા છે. આત્મા જ્ઞાનાનંદસ્વરૂપ, ચિદાનંદસ્વરૂપ, એનું ભાન થયે સંસારનો અંત અને છેડો આવે છે. એ સિવાય કોઈ ક્રિયાકાંડથી છેડો આવતો નથી.

‘તેથી હું મોહને જીતીને...’ મુનિરાજ પોતે કહે છે. ‘તેથી હું મોહને જીતીને નિરંતર પરમ તત્ત્વને...’ આહાહા..! પર તરફના સાવધાનીના ભાવને છોડીને, સ્વતત્ત્વની સાવધાનીના ભાવને ગ્રહણ કરીને, ‘નિરંતર પરમ તત્ત્વને તત્ત્વતઃ (પારમાર્થિક રીતે) ભાવું છું.’ લ્યો. આવી ભાષા. આમાં બહારનું કરવાનું શું? બહારનું કરવાનું હોય તો ઠીક. આ કરવું, મૂકવું, દીધું, લીધું. કરે શું? બહારમાં શું કરે? અંદરમાં હજી અજ્ઞાન, મિથ્યાત્વભાવ છે. રાગ છે એ મારો છે, પરનું કરી શકું છું, પરથી મારામાં બગાડ, સુધાર થાય છે. મારાથી પરમાં બગાડ-સુધાર થાય છે. એ બધી માન્યતા ભ્રમ છે, અજ્ઞાન છે. પરને બચાવી શકું છું, પરને મદદ કરી શકું છું, પર મને મદદ કરી શકે છે. એ બધી ભ્રમણા મિથ્યાત્વ છે. આહાહા..!

એ મિથ્યાત્વને તજીને. જીતીને કહ્યું ને? ‘નિરંતર પરમ તત્ત્વને...’ નિરંતર જે પરમતત્ત્વ ભગવાન આત્મા અંદર તેને ‘તત્ત્વતઃ (–પારમાર્થિક રીતે) ભાવું છું.’ પરમ તત્ત્વને તત્ત્વતઃ પરમાર્થે ભાવું છું. આહાહા..! એકલું એમ કહે જાણપણું આવું છે એમ રાખીને નહિ, હું તો પરમાર્થે તત્ત્વતઃ તત્ત્વથી જાણું છું, અંદરમાં અનુભવથી જાણું છું. આહાહા..! આ મુનિની દશા હોય. સમ્યગ્દર્શન પહેલા હોય. આહાહા..! શુદ્ધોપયોગ હોય ત્યારે તો એને મુનિપણું કહેવાય. અહીં તો શુદ્ધોપયોગ ના પાડે છે કે અત્યારે હોય નહિ.

મુમુક્ષુ :- એને નથી એટલે ના જ પાડે ને.

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- એને નથી પણ સમાજમાં ના પાડે. પાછા ભરતક્ષેત્રમાં બધા સાધુ શુભભાવવાળા જ છે. કોઈને એમ કે શુભ આગળ વધી શકે એવું છે જ નહિ એમ.

અહીં તો કહે છે, કે હું તો મિથ્યાત્વને 'જીતીને નિરંતર પરમ તત્ત્વને તત્ત્વતઃ (-પારમાર્થિક રીતે) ભાવું છું.' આ કરવાનું છે. અંદર સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ અતીન્દ્રિય આનંદ અને શાંતિનો સાગર, તેવા તત્ત્વની અંદરમાં ભાવના કરવી, એકાગ્રતા કરવી, એ સંસાર સમુદ્રના પારનો ઉપાય છે. આહાહા...! ઓલા આમાં નવરા ક્યારે થાય? ૧૪૪મો કળશ થયો.

શ્લોક-૧૪૫

(મંદાક્રાંતા)

પ્રત્યાખ્યાનં ભવતિ સતતં શુદ્ધચારિત્રમૂર્તેઃ
 ભ્રાન્તિધ્વંસાત્સહજપરમાનંદચિન્નિષ્ટબુદ્ધેઃ ।
 નાસ્ત્યન્યેષામપરસમયે યોગિનામાસ્પદાનાં
 ભૂયો ભૂયો ભવતિ ભવિના સંસૃતિર્ઘોરરૂપા ॥૧૪૫ ॥

[શ્લોકાર્થ :-] ભ્રાંતિના નાશથી જેની બુદ્ધિ સહજ-પરમાનંદયુક્ત ચેતનમાં નિષ્ઠિત (-લીન, એકાગ્ર) છે એવા શુદ્ધચારિત્રમૂર્તિને સતત પ્રત્યાખ્યાન છે. પરસમયમાં (-અન્ય દર્શનમાં) જેમનું સ્થાન છે એવા અન્ય યોગીઓને પ્રત્યાખ્યાન હોતું નથી; તે સંસારીઓને ફરીફરીને ઘોર સંસરણ (-પરિભ્રમણ) થાય છે. ૧૪૫.

શ્લોક-૧૪૫ ઉપર પ્રવચન

૧૪૫મો કળશ.

(મંદાક્રાંતા)

પ્રત્યાખ્યાનં ભવતિ સતતં શુદ્ધચારિત્રમૂર્તેઃ
 ભ્રાન્તિધ્વંસાત્સહજપરમાનંદચિન્નિષ્ટબુદ્ધેઃ ।
 નાસ્ત્યન્યેષામપરસમયે યોગિનામાસ્પદાનાં
 ભૂયો ભૂયો ભવતિ ભવિના સંસૃતિર્ઘોરરૂપા ॥૧૪૫ ॥

'ભ્રાંતિના નાશથી...' આ પહેલો બોલ એ મૂક્યો છે. ભ્રાંતિ એટલે અંદર શરીરથી હું

કામ કરી શકું, વાણીથી હું કરી શકું, પુણ્ય અને પાપભાવ એ મારા છે, એ માન્યતા બધી બ્રાંતિ, બ્રાંતિ એટલે મિથ્યાત્વ છે. આહાહા...! 'મુંબઈ' મોહનગરીમાં તો આવા મોટા ધંધા ચાલે, બહારથી ધંધા ચાલે. ધમાલ... ધમાલ... ધમાલ... હવે એને આ... આહાહા...!

અહીં તો કહે 'બ્રાંતિના નાશથી...' હું તો ભગવાન શુદ્ધ ચૈતન્ય છું અને રાગાદિ મારી ચીજ નથી. દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિના પરિણામ એ રાગ છે. એ હું નથી તો વળી બીજું હું નથી એ ક્યાંથી આવ્યું? આહાહા...! આ તો મારો ધંધો, મારો ધંધો મને ધીકતો. શું કહેવાય? ધીકતો ધંધો ચાલે છે. એવું વાણિયા બોલે. હમણા ધંધો ધીકતો ચાલે છે, ધોધમાર ચાલે છે, પેદાશ સારી ચાલે છે. 'ચીમનભાઈ'! ઘણા લોકો પૈસાવાળા હોય એને બે-પાંચ લાખ ભેગા થયા હોય, તો મહિને ૨૫-૨૫ હજારની ધોધમાર પેદાશ હોય. ઓહો...! આ તો સાધારણ વાત કરું છું, હોં! દિવસની દસ-દસ હજાર, પંદર-પંદર હજારની પેદાશવાળા વાણિયા છે અત્યારે. દિવસના દસ હજાર અને પંદર હજારની પેદાશ. અત્યારે એવો વેપાર 'મુંબઈ'માં છે. ફાટે પણ મગજમાં ફાટ પડી જાય. આહાહા...! આ રળીએ છીએ, આ પૈસા... આહાહા...!

'બ્રાંતિના નાશથી...' એ ભ્રમણા છોડી દે. એ ચૈતન્યસ્વરૂપ તો કોઈનું નથી અને કોઈ તારું નથી. આ દયા, દાનનો રાગ જે વિકલ્પ ઊઠે એ પણ તારો નથી અને તું એ વિકલ્પનો નથી. એમ 'બ્રાંતિના નાશથી જેની બુદ્ધિ સહજ-પરમાનંદયુક્ત...' આહાહા...! જેને બ્રાંતિનો નાશ અને મિથ્યાત્વનો નાશ થાય, એની બુદ્ધિમાં સ્વભાવિક પરમાનંદ આવે. સ્વભાવિક પરમાનંદ જ્ઞાન સાથે અતીન્દ્રિય આનંદ આવે. આહાહા...! કેમ કે આત્મા અતીન્દ્રિય આનંદની મૂર્તિ છે. અતીન્દ્રિય આનંદ, હોં! આ ઈન્દ્રિયોના આનંદ એ તો ઝેર છે. એ ઝેરના પ્યાલા, વિષયના પ્રેમ. આ તો આત્મામાં અંદર અતીન્દ્રિય આનંદ ભર્યો છે.

'બ્રાંતિના નાશથી જેની બુદ્ધિ સહજ-પરમાનંદયુક્ત...' આહાહા...! જુઓને કેટલું સ્પષ્ટ કર્યું છે! મિથ્યાત્વના નાશથી 'જેની બુદ્ધિ સહજ-પરમાનંદયુક્ત ચેતનમાં નિષ્ઠિત (-લીન, એકાગ્ર) છે...' સહજ-પરમાનંદયુક્ત ચેતન. ચેતન આત્મા કેવો છે? કે સહજ સ્વભાવિક પરમાનંદયુક્ત છે. આહાહા...! એ તો સુખનો સાગર છે, સુખનો દરિયો છે. અને પુણ્ય ને પાપના ભાવ એ તો દુઃખનો દરિયો છે. દુઃખ છે દુઃખ. આ કેમ બેસે? જુવાન શરીર હોય એમાં બે-ચાર-પાંચ-દસ કરોડ રૂપિયા થઈ જાય વળી. પૈસા ઉડાડે... આહાહા...! મહિને દસ-દસ લાખની પેદાશ થાય. એને આ બેસે શી રીતે? રખડવાના રસ્તા.

'બ્રાંતિના નાશથી...' પ્રભુ! મિથ્યાત્વના નાશથી 'જેની બુદ્ધિ...' એટલે જ્ઞાન. 'સહજ-પરમાનંદયુક્ત ચેતનમાં નિષ્ઠિત (-લીન, એકાગ્ર) છે...' આહાહા...! 'સહજ-પરમાનંદયુક્ત ચેતન...' એવો આત્મા એમાં બ્રાંતિના નાશથી તેમાં લીન થાય, એકાગ્રતા છે. આહાહા...! ટૂંકા શબ્દો પણ ભાવ ઘણા ઊંચા. નવા માણસને લાગે કે આ શું? પણ શું કરવું આમાં?

અહીં કરવાનું... કરવાનું... કરવાનું... આ અંદર ઠરવાનું. અંદર તત્ત્વજ્ઞાન, આત્મજ્ઞાન આનંદથી ભર્યો છે ત્યાં જઈને ઠરવાનું એ એક કરવાનું છે. બાકી બધા મીંડા છે. આહાહા..!

‘સહજ-પરમાનંદયુક્ત ચેતન...’ આહાહા..! સ્વભાવિક પરમાનંદ અંતર એના સહિત ચૈતન્ય, એકલો ચેતન નહિ. એ પરમાનંદયુક્ત-સહિત ચેતનમાં જેની એકાગ્રતા છે ‘એવા શુદ્ધચારિત્રમૂર્તિને...’ હવે ચારિત્ર લીધું. ‘એવા શુદ્ધચારિત્રમૂર્તિને...’ સ્વરૂપમાં રમણતા. અતીન્દ્રિય આનંદમાં રમણતા. ચારિત્રમૂર્તિને ‘સતત પ્રત્યાખ્યાન છે.’ એને નિરંતર પરચખાણ છે. એના પરચખાણનું સ્વરૂપ આ છે. આહાહા..! હાથ જોડીને બેસે પરચખાણ આપું, ઢીકણું આપું. એ ક્યાં પરચખાણ હતા? આહાહા..!

‘સહજ-પરમાનંદયુક્ત ચેતનમાં નિષ્ઠ (-લીન, એકાગ્ર) છે એવા શુદ્ધચારિત્રમૂર્તિને સતત પ્રત્યાખ્યાન છે.’ આહાહા..! એને પરચખાણ છે. બાકી બધાને મિથ્યાત્વસહિત અપ્રત્યાખ્યાન છે. આહાહા..! ‘પરસમયમાં (-અન્ય દર્શનમાં) જેમનું સ્થાન છે...’ જિનેન્દ્ર ત્રણલોકનો નાથ, એની જે વાણી અને એનો માર્ગ, એમાં જે નથી અને અન્યમાં જે છે. જિનેન્દ્ર સિવાય બીજા માર્ગમાં જે છે ‘એવા અન્ય યોગીઓને પ્રત્યાખ્યાન હોતું નથી;...’ આહાહા..! વીતરાગમાર્ગ સિવાય એ પણ દિગંબરસંતોએ કહ્યો એ વીતરાગમાર્ગ. એ વીતરાગ કહ્યો એ આ માર્ગ. એ સિવાય અન્યમતના. એ સિવાય બધા અન્યમત છે. આકરું કામ છે. ૩૬૩ પાખંડ અન્યમત છે, શ્વેતાંબર અને સ્થાનકવાસી પણ અન્યમત છે. એ જૈનમત નથી. આહાહા..! આકરું પડે શું થાય? લોકોને બિચારાને ખબર નથી. જ્યાં જન્મ્યા ત્યાં ને ત્યાં પોતાનું માને. ‘જેસી કુળે સમુપ્પન્ને’ જે કુળમાં ઊપજ્યો અને જેનો સંગ રહ્યો એ માન્યું. તત્ત્વની તો ખબર ન મળે કે તત્ત્વ શું છે? આહાહા..!

અન્ય વીતરાગ સિવાય જેટલા અન્યમાર્ગના સ્થાન છે, ‘એવા યોગીઓને પ્રત્યાખ્યાન હોતું નથી;...’ આહાહા..! એમાં શ્વેતાંબર પણ આવ્યા, હોં! તમે સ્થાનકવાસી પણ આવ્યા. સ્થાનકવાસી અને શ્વેતાંબરમાં પ્રત્યાખ્યાન હોતું નથી એમ કહે છે. એના સાધુને પરચખાણ હોતા નથી. પરચખાણ એ સાધુ નથી. એ તો અજ્ઞાની સાધુ છે.

મુમુક્ષુ :- એના શાસ્ત્રોમાં બીજી રીતે કીધું હોય.

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- એના શાસ્ત્રોમાં લખ્યું એ શાસ્ત્ર જ કલ્પિત છે. એ બધા શાસ્ત્રો કલ્પિત બનાવ્યા.

મુમુક્ષુ :- કોઈ આચાર્યના લખેલા નથી.

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- આચાર્યના પણ એ મિથ્યાદષ્ટિ આચાર્યના.

મુમુક્ષુ :- એમાં પહેલું કહ્યું સાધુને આહાર આપે તો...

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- હા. પરિત થઈ જાય. મિથ્યાદષ્ટિ થયા પછી... બહુ ઝીણી વાત છે, ભાઈ! બહુ લાંબુ કરવા જઈએ તો.. આહાહા..! એક દર્શનસાર પુસ્તક છે ને? એમાં

તો એવું લખ્યું છે કે એનો જે કાઢનાર છે એ તો નરકમાં ગયો છે. અનંતાનુબંધી સેવીને. દર્શનસાર પુસ્તક છે. દેવસેન આચાર્યનું. ઝીણી વાત છે, ભાઈ! અહીં પક્ષ-બક્ષની વાતું નથી. અહીં તો વીતરાગ સર્વજ્ઞદેવ ત્રિલોકનાથ શું કહે છે એની વાત છે. આકરી વાત તો લાગે પણ શું થાય બીજું? બાપુ! એ એના હીતની વાત છે, ભાઈ! આહાહા..!

જેમાં સાધુપણું નથી, પ્રત્યાખ્યાન નથી એને પ્રત્યાખ્યાન માનવું એ તો મિથ્યાત્વ છે અને મિથ્યાત્વને લઈને અનંત અનંત ગર્ભાશયમાં જવું પડશે. આહાહા..! ત્યાં કોઈ શિક્ષારશ નહિ કામ આવે. ભાઈ! અમને ઘણા માનતા હતા. આહાહા..! છે સ્થાન? પરસમય એટલે અન્યદર્શન. જૈનદર્શન સિવાય બધા પરસમય. એ જૈનદર્શન એટલે દ્વિગંબરદર્શન. એ જૈનદર્શન છે. એ સિવાય 'જેમનું સ્થાન છે એવા અન્ય યોગીઓ...' છે. ભલે એ મુનિ નામ ધરાવતા હોય. એને 'પ્રત્યાખ્યાન હોતું નથી;...' આહાહા..!

જ્યાં દેવ, ગુરુ અને શાસ્ત્રની ભૂલ છે. આકરું લાગે. શું થાય? બાપુ! એનું પણ કલ્યાણ થાવ. ભૂલ ટાળીને કલ્યાણ થાવ. એ પરમાત્મા છે. પણ વસ્તુસ્થિતિ તો આ છે. કોઈ ચારગતિમાં રખડો એવો ભાવ ધર્મને હોય? બધા ભગવાન છે અને ભગવાન થાવ. પણ આ રીતે થાવ. બીજી રીતે ન થવાય એમ. આહાહા..! જે-તે સંપ્રદાયમાં જન્મી અને જે-તે ક્રિયાકાંડ કરે અને એનાથી ધર્મ થાય, એમ નથી. આ મુનિરાજે ચોખ્ખું કરી નાખ્યું. આહાહા..!

'પરસમયમાં (—અન્ય, દર્શનમાં) જેમનું સ્થાન છે એવા અન્ય યોગીઓને પ્રત્યાખ્યાન હોતું નથી;...' આહાહા..! આકરું લાગે. કોઈને એમ લાગે, કે આ તો દ્વિગંબરનો એક પક્ષ છે. પક્ષ નથી. દ્વિગંબરનો ધર્મ એ જૈનધર્મ સનાતનસત્ય વસ્તુનો ધર્મ છે. સનાતનવસ્તુની આ વાત છે. આહાહા..! એની તકરારું, ઝઘડા... આહાહા..! 'પરસમયમાં (—અન્ય દર્શનમાં) જેમનું સ્થાન છે...' પરમાં એટલે જૈનદર્શન સિવાય. જૈનદર્શન એક આ. દ્વિગંબરદર્શન 'કુંદકુંદાચાર્યે' જે કહ્યું તે. એ સિવાયના જેટલા માર્ગ છે એ બધા પ્રત્યાખ્યાન વિનાના છે. એ સાધુ પણ અપચ્ચખાણી છે. ભલે મહાવ્રતને લઈને પડ્યો હોય અને બોલે મહાવ્રતાદિ, પણ મૂળ મિથ્યાત્વ છે એટલે એને સમકિત નથી અને પ્રત્યાખ્યાન પણ નથી. 'દેવીલાલજી'! આવું બધું કરતા. પહેલા એમાં હતા.

મુમુક્ષુ :- આપની કૃપાથી ઉદ્ધાર થઈ ગયો

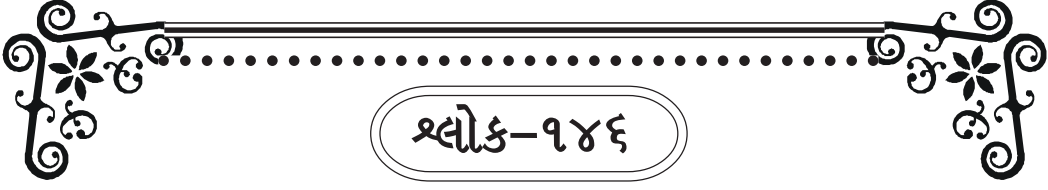
પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- પહેલા અમે પણ ત્યાં હતા કે નહિ? આહાહા..! હું તો દુકાને બેઠો હોઉં. શું કહેવાય? થડો. બજારમાં આપણા સાધુ નીકળે, ક્યાંકથી વિહાર કરીને આવે. હું તો એકદમ ઊભો થઈ જાવ. ત્યારે દુકાન છોડી દઉં. પ્રભુ! મહારાજ આવ્યા, મહારાજ આવ્યા. ત્યાં અમારે 'પાલેજ'માં આવતા ને? સાધુ ઘણા આવતા. 'મુંબઈ'નો રસ્તો ખરો ને? હું તો દુકાનના થડે બેઠો હોઉં. ત્યાં નીકળ્યા હોય. એમને ઉતારો, આહાર-પાણી બધું હું કરતો. એવી ક્યાં ખબર હતી કે આ બધું ખોટું છે. આહાહા..!

અહીં તો પરમાત્માના સંતો જગતને જાહેર કરે છે કે એક શુદ્ધ પરમદિગંબર ‘નગ્ગે મોખો ભણીયો સેસા ઉમગ્ગા’ બાહ્ય અને અત્યંતર એક નગ્ગપણું છે એને મોક્ષમાર્ગ છે. બાકી નગ્ગપણા સિવાયના જેટલા માર્ગ છે એ બધા ઉન્માર્ગ છે. અહીં કાંઈ ગુપ્ત-બુપ્ત નથી રાખ્યું કાંઈ. ‘ઝાંઝરીજી’! માર્ગ આ છે. એને દિગંબરવાળાનેય ખબર નથી અને હજી કાંઈક ક્રિયાકાંડમાં આ કરે. તકરાવું કરે. તકરાવું કરે. દેરાસર માટે તકરાવ. અને કરે. અર..ર..! તારે જાવું છે ક્યાં? બાપુ! કેટલો કાળ... આહાહા..! તું તો અનાદિ અનંત છો. અનાદિ-અનંત પણ અહીંયાં રહેવાનું કેટલું? ૨૫-૫૦-૬૦-૭૦ વર્ષ. તો જાવું ક્યાં તારે? આહાહા..! અનંત-અનંતકાળ ભવિષ્યમાં ઘોર સંસાર પડ્યો છે, બાપા! આહાહા..! ત્યાં પછી એમ કામ નહિ આવે કે મને ખબર નહોતી.. મને ખબર નહોતી... આહાહા..!

‘એવા અન્ય યોગીઓને પ્રત્યાખ્યાન હોતું નથી;...’ આહાહા..! ‘તે સંસારીઓને...’ તે સંસારી છે. આહાહા..! એ સાધુ નામ ધરાવનારા હોય, કે શ્રાવક નામ ધરાવનારા હોય, ‘તે સંસારીઓને ફરી ફરીને ઘોર સંસરણ (–પરિભ્રમણ) થાય છે.’ આહાહા..! આવી વાત છે, બાપુ! વસ્તુસ્થિતિ આ છે. ત્રણલોકનો નાથ આ કહે છે. જિનેન્દ્રદેવના વચનો છે. ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ સીમંધર ભગવાન પાસે ગયા હતા. આઠ દિવસ રહ્યા હતા. બે હજાર વર્ષ... ત્યાંથી આવીને ભગવાનનો આ સંદેશ છે, ભગવાનનો હુકમ આ છે. એમ જાહેર કર્યું છે. આહાહા..! જગતને આકરું પડે, શું થાય?

એ દિગંબર જૈનધર્મ જે જૈન સાચો ધર્મ, એનાથી અન્યમાર્ગ જે ‘એવા અન્ય યોગીઓને પ્રત્યાખ્યાન હોતું નથી;...’ ત્યારે છે શું? ‘તે સંસારીઓને ફરીફરીને ઘોર સંસરણ (–પરિભ્રમણ) થાય છે.’ આહાહા..! આકરું પડે શું થાય? ભાઈ! બાપા! આહાહા..! અન્યમતિના બાવાઓને તો ભાન પણ ક્યાં છે? જૈનમાં આવ્યા એને પણ ખબર ન મળે કે સત્ય શું છે? મોક્ષમાર્ગ શું છે? પોતાના સંપ્રદાય તરીકે માન્યું, સામાયિક કરી, પોષા કર્યા, પડિક્કમણા કર્યા. સામાયિક, પોષા, પડિક્કમણા છે ક્યાં? બધી રાગની ક્રિયા છે. આહાહા..! એને સામાયિક, પોષા, પડિક્કમણા માન્યા. આહાહા..!

અહીં તો મુનિરાજ પક્ષપાત વિના એકરાર કરે કે ‘સંસારીઓને...’ અરે...! જેને મિથ્યાત્વ છે અને જૈનદર્શનની ખબર નથી. એવા જીવને ‘ફરીફરીને ઘોર સંસરણ (–પરિભ્રમણ) થાય છે.’ એક ભવમાંથી બીજો અને બીજામાંથી ત્રીજો એમ ફરી ફરીને ત્યાંને ત્યાં પણ પાછો આવે છે. આ ભવ કરતા કરતા વળી ફરીને ત્યાં આવે. આહાહા..! આવા ભવ કરવાનું એને નસીબમાં છે. આહાહા..! ૧૪૫ શ્લોક થયો.

શ્લોક-૧૪૬

(શિખરિણી)

મહાનંદાનંદો જગતિ વિદતિ: શાશ્વતમય:
 સ સિદ્ધાત્મન્યુચ્ચૈર્નિયતવસતિર્નિર્મલગુણે ।
 અમી વિદ્વાન્સોપિ સ્મરનિશિતશસ્ત્રૈરભિહતા:
 કથં કાંક્ષંત્યેનં વત કલિહતાસ્તે જહધિય: ॥૧૪૬॥

[શ્લોકાર્થ :-] જે શાશ્વત મહા આનંદાનંદ જગતમાં પ્રસિદ્ધ છે, તે નિર્મળ ગુણવાળા સિદ્ધાત્મામાં અતિશયપણે અને નિયતપણે રહે છે. (તો પછી,) અરેરે! આ વિદ્વાનો પણ કામનાં તીક્ષ્ણ શસ્ત્રોથી ઈજા પામ્યા થકા ક્લેશ પીડિત થઈને તેને (કામને) કેમ ઇચ્છે છે! તેઓ જડબુદ્ધિ છે. ૧૪૬.

શ્લોક-૧૪૬ ઉપર પ્રવચન

૧૪૬મો શ્લોક.

મહાનંદાનંદો જગતિ વિદતિ: શાશ્વતમય:
 સ સિદ્ધાત્મન્યુચ્ચૈર્નિયતવસતિર્નિર્મલગુણે ।
 અમી વિદ્વાન્સોપિ સ્મરનિશિતશસ્ત્રૈરભિહતા:
 કથં કાંક્ષંત્યેનં વત કલિહતાસ્તે જહધિય: ॥૧૪૬॥

આહાહા...! 'જે શાશ્વત મહા આનંદાનંદ જગતમાં પ્રસિદ્ધ છે,...' આત્મા તો પ્રસિદ્ધ છે. આત્મા વિના જાણ્યું કોણે? કે આ છે અને આ નથી, આ ફલાણું. આહાહા...! એ આત્માને કાઢી નાખ્યો. આ છે... આ છે... આ છે... આ છે... આ છે... એ તો જડ છે એ કાંઈ જાણતા નથી. જાણનારો તો અહીં રહ્યો. આ છે એ જાણનારો જ જાણવારૂપ છે. તે શાશ્વત છે. ધ્રુવ અંદર આત્મા શાશ્વત નિત્ય છે. 'શાશ્વત મહા આનંદાનંદ...' મહા આનંદાનંદ છે. આહાહા...! 'શાશ્વત મહા આનંદાનંદ...' છે. આહા...! આત્મા અતીન્દ્રિયનો મહા આનંદાનંદ છે. આહાહા...! વાત એ કે એ તરફની નજર કરી નથી. અને એ તરફની નજર કરવી એ કાંઈ સાધારણ વાત નથી. અનંત પુરુષાર્થ છે. પર્યાયને દ્રવ્ય તરફ વાળવી એ કાંઈ સાધારણ વાત નથી. કરવાનું એ છે અને એ મોટી વાત છે. એને દ્રવ્ય શું અને પર્યાય

શું એ પણ ખબર ન હોય. આહાહા...! દયા, દાનનો રાગ એકકોર પડ્યો રહ્યો. એ વિકાર છે એ નહિ. ફક્ત એની જે જ્ઞાનની પર્યાય છે, એમાં જે પરવિષય છે, તેને સ્વવિષય બનાવવો. આહાહા...! એ કેમ કે મહા આનંદાનંદ છે. અને ‘જગતમાં પ્રસિદ્ધ છે,...’ છે ને?

‘જગતમાં પ્રસિદ્ધ છે,...’ આ દુનિયા આત્મા આનંદમય છે એમ પ્રસિદ્ધ છે. આહાહા...! અન્યમતિઓ પણ એમ કહે એ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ છે, આનંદ છે. એ જગતમાં પ્રસિદ્ધ છે. ‘શાશ્વત મહા આનંદાનંદ...’ બે શબ્દ વાપર્યાં છે જોયું? આનંદાનંદ. આહાહા...! જેના આનંદની પાસે ઇન્દ્રના સુખની પણ તુલના થઈ શકે નહિ. ઇન્દ્રના સુખ પણ ઝેર છે અને આ અતીન્દ્રિય સુખની એ બેની જાત જ વિપરીત જુદી-જુદી છે. આહાહા...! ઇન્દ્રો જેની પાસે ૩૨ લાખ વૈમાન છે. એના ઇન્દ્ર છે. એક-એક વૈમાનમાં અસંખ્ય દેવ છે. મોટો બાદશાહ છે. આ તો સમકિતી છે. અત્યારે છે એ સમકિતી છે અહીં. પણ બીજા કોઈ મિથ્યાત્વી હોય અને અસંખ્ય દેવનો સ્વામી થાય.. આહાહા...!

એ ‘શાશ્વત મહા આનંદાનંદ જગતમાં પ્રસિદ્ધ છે,...’ એની ખબર ન હોય. આ બહારમાં બધું રોકાય જાય. આહાહા...! નહિતર તો એને રાંધવું, લાકડા લાવવા, દીવાસળી કે પીડી પીવી એવું કાંઈ છે નહિ ત્યાં દેવને. રોટલા કરવા, રોટલી કરવી, ચૂલા, અગ્નિ, લાકડા, દિવાસળી એ તો કાંઈ લાવવાનું નથી અને દેવાનું નથી. એ બધા કામ તો એને છે નહિ. આહારનો એક હજાર વર્ષે ઓડકાર આવે, તો એને માટે કાંઈ ચૂલા સંઘરવા, માલ સંઘરવા એ કાંઈ ન મળે. એ બધી ઘણી નિવૃત્તિ છે. પણ એ શું નિવૃત્તિ છે? આહાહા...! એ પણ અંદરમાં નિવૃત્તિ નથી દેતા, બહારથી નિવૃત્તિ આટલી હોવા છતાં. આહાહા...! એને નથી પરણવાનું, નથી એને રાંડવાનું, નથી એને... આહાહા...! લૂગડા સીવવા, પછી કોઈ પાસે સીવરાવવા અને પહેરવા. એવું ત્યાં નથી. ત્યાં તો બધું તૈયાર હોય છે. આહાહા...! એ પણ પ્રાણી દુઃખી છે.

આ મહા આનંદાનંદ એવો જે આત્મા, એની જેને ખબર નથી. ‘જગતમાં પ્રસિદ્ધ છે,...’ આહાહા...! દુનિયા પણ એમ કહે છે, કે આત્મા તો આનંદસ્વરૂપ છે, સચ્ચિદાનંદ છે, સચ્ચિદાનંદ છે. એમ દુનિયા વાતું કરે છે. આહાહા...! ‘તે નિર્મળ ગુણવાળા સિદ્ધાત્મામાં...’ તે નિર્મળ ગુણવાળા સિદ્ધાત્મામાં ‘અતિશયપણે અને નિયતપણે રહે છે.’ એ ધર્માત્મા ત્યાં રહે છે એમ કહે છે. ‘આનંદાનંદ જગતમાં પ્રસિદ્ધ છે, તે નિર્મળ ગુણવાળા સિદ્ધાત્મામાં અતિશયપણે અને નિયતપણે રહે છે.’ આહાહા...! એ આત્મા આમાં રહે છે. મહા આનંદાનંદમાં અને સિદ્ધાત્મામાં એ રહે છે. આહાહા...!

‘(તો પછી,) અરેરે!’ ભાષા જુઓ! ‘અરેરે! આ વિદ્વાનો પણ...’ વિદ્વાનો નામ ધરાવે અને પાછા રાગની ક્રિયાથી ધર્મ મનાવે એ તો બધી કામની વાત છે. આહાહા...! ‘સમયસાર’માં આવે છે, નિશ્ચય વ્યવહાર વિદ્વાન છે. નિશ્ચય ત્યજીને વ્યવહારમાં વર્તે છે. પણ મોક્ષ તો

નિશ્ચયવાળાનો છે. 'સમયસાર'માં. એ વિદ્વાને શાસ્ત્ર ભણી ભણીને વ્યવહાર કાઢ્યો. જે નિશ્ચય છે એ એમાંથી ન કાઢ્યું. એટલે નિશ્ચય એકકોર પડ્યું રહ્યું અને વ્યવહારમાં વર્તન થઈ ગયું. અને એમાંથી માની બેઠો કે એ સંસાર છે. વ્યવહાર છે એકલો રાગ છે, ક્રિયાકાંડ છે એ સંસાર છે. નિશ્ચય ત્યજી વિદ્વાન વ્યવહારને આચરે છે. આહાહા...! હવે આવું તો ચોખ્ખું લખાણ છે. આકરું કામ.

'અરેરે! આ વિદ્વાનો પણ...' એમ કે સાધારણ તો ઠીક. એમ કહે છે. પણ છે ને? સાધારણ માણસ તો ઠીક ન સમજતા હોય, ન વાંચતા હોય, ન જાણપણું હોય. 'વિદ્વાનો પણ...' આહાહા...! જેને શાસ્ત્રનું જાણપણું છે એવા 'વિદ્વાનો પણ કામનાં તીક્ષ્ણ શસ્ત્રોથી ઈજા પામ્યા થકા...' એટલે કે પરની ઈચ્છા અને કામના, એના તરફની ઈચ્છાથી 'તીક્ષ્ણ શસ્ત્રોથી ઈજા પામ્યા થકા કલેશપીડિત થઈને...' આહાહા...! 'તેને (કામને) કેમ ઈચ્છે છે?' કામની-રાગની ભાવના કેમ કરે છે? આહાહા...! કામમાં સ્ત્રીનો વિષય જ એક નથી. બધા આઠ સ્પર્શ છે. ઠંડું, ગરમ, હલકું એ બધાની ઈચ્છા કરે. ઠંડકવાળું હોય તો ઠીક અને ગરમ હોય તો ઠીક, સુવાળું હોય તો ઠીક, કર્કશ હોય તો ઠીક. એમ આઠ સ્પર્શ. અંદરની કામના એ કામ છે. એવી જેની કામના છે એ આ ક્રિયાને કેમ ઈચ્છે છે? આહાહા...! આવો ભગવાન અંદર અસ્પર્શી! સ્પર્શ વિનાનો અંતર મહા આનંદસ્વરૂપ. એને છોડીને વિદ્વાનો. આ ક્યાંથી કાઢ્યું આવું? એણે વ્યવહાર ક્યાંથી કાઢ્યો?

'તેને (કામને) ઈચ્છે છે! તેઓ જડબુદ્ધિ છે.' આહાહા...! એ વિદ્વાન નથી પણ જડબુદ્ધિ છે. આકરું પડે. આહાહા...! વ્યવહારથી કાંઈક થાય.. વ્યવહારથી કાંઈક થાય.. નહિતર એકાંત થશે. એમ એનો પોકાર છે. આ એકાંત જ છે. સ્વરૂપ તરફની દૃષ્ટિ, જ્ઞાન અને આનંદ છે, તેનું વેદન કરવું એ સમ્યક્ એકાંત જ છે. એ વિદ્વાનો અંદર ચરણાનુયોગમાંથી, કરણાનુયોગમાંથી, ગણિતાનુયોગમાંથી વ્યવહાર કાઢે. આ વ્યવહાર આવ્યો અહીંયાં.. આ વ્યવહાર આવ્યો... બધો આવ્યો. સાંભળ. એ બધું જાણવા માટે છે. આહાહા...! આદરવાનું તો એક જ ચૈતન્ય મહાઆનંદનો સાગર, એ જ એક આદરવાલાયક છે. આહાહા...!

એવા જીવો 'કલેશપીડિત થઈને તેને (કામને)...' એટલે રાગને ઈચ્છે છે 'તેઓ જડબુદ્ધિ છે.' આહાહા...! કામભોગ, ઈચ્છા આવે છે ને? કામ-રાગ. મૂળ તો રાગને ઈચ્છે છે ને? એ કામને જ ઈચ્છે છે. રાગને ઈચ્છે છે એ તો રાગના સાધનને ઈચ્છે છે. આહાહા...! 'તે જડબુદ્ધિ છે.' લ્યો અહીં તો કીધું એવા વિદ્વાનો પણ જડબુદ્ધિ છે. આહાહા...! જેમાંથી મહા આનંદનો આનંદ એવો સ્વભાવ, એ દૃષ્ટિમાં આવે નહિ અને દૃષ્ટિમાં બધો રાગ, વિકલ્પ અને પુણ્ય તરવરે, અને એને લઈને એને લાભ થાય એમ માને... આહાહા...! આકરું કામ છે. 'તે જડબુદ્ધિ છે.' આહાહા...!

શ્લોક-૧૪૭

(મંદાક્રાંતા)

પ્રત્યાખ્યાનાદ્ભવતિ યમિષુ પ્રસ્ફુટં શુદ્ધશુદ્ધં
 સચ્ચારિત્રં દુરધતરુસાંદ્રાટવીવહ્નિરુપમ્ ।
 તત્ત્વં શીઘ્રં કુરુ ત્વ મતૌ ભવ્યશાર્દૂલ નિત્યં
 યત્કિંમૂતં સહજસુખદં શીલમૂલં મુનીનામ્ ॥૧૪૭॥

[શ્લોકાર્થ :-] જે દુષ્ટ પાપરૂપી વૃક્ષોની ગીચ અટવીને બાળવાને અગ્નિરૂપ છે એવું પ્રગટ શુદ્ધ-શુદ્ધ સત્યારિત્ર સંયમીઓને પ્રત્યાખ્યાનથી થાય છે; (માટે) હે ભવ્યશાર્દૂલ! (ભવ્યોત્તમ!) તું શીઘ્ર તારી મતિમાં તત્ત્વને નિત્ય ધારણ કર - કે જે તત્ત્વ સહજ સુખનું દેનારું છે અને મુનિઓના ચારિત્રનું મૂળ છે. ૧૪૭.

શ્લોક-૧૪૭ ઉપર પ્રવચન

શ્લોક-૧૪૭.

પ્રત્યાખ્યાનાદ્ભવતિ યમિષુ પ્રસ્ફુટં શુદ્ધશુદ્ધં
 સચ્ચારિત્રં દુરધતરુસાંદ્રાટવીવહ્નિરુપમ્ ।
 તત્ત્વં શીઘ્રં કુરુ ત્વ મતૌ ભવ્યશાર્દૂલ નિત્યં
 યત્કિંમૂતં સહજસુખદં શીલમૂલં મુનીનામ્ ॥૧૪૭॥

આહાહા...!

‘જે દુષ્ટ પાપરૂપી વૃક્ષોની ગીચ અટવીને બાળવાને અગ્નિરૂપ છે...’ આહાહા...! ‘દુષ્ટ પાપરૂપી વૃક્ષોની ગીચ...’ પુણ્ય અને પાપ બે. ‘જે દુષ્ટ પુણ્ય-પાપરૂપી વૃક્ષોની ગીચ અટવી...’ ગીચ અટવી. આમ ભર્યું વનસ્પતિ. રસ્તો ન મળે. એ ગીચવસ્તીમાં ‘અટવીને બાળવાને અગ્નિરૂપ છે એવું પ્રગટ શુદ્ધ-શુદ્ધ સત્યારિત્ર સંયમીઓને...’ આહાહા...! ‘એવું પ્રગટ શુદ્ધ-શુદ્ધ સત્યારિત્ર સંયમીઓને પ્રત્યાખ્યાનથી થાય છે;...’ એ સંયમ પ્રત્યાખ્યાનથી થાય છે. આહાહા...!

‘શ્રીમદે’ કહ્યું ને? દિગંબરના તીવ્ર... વચનોને લીધે રહસ્ય સમજી શકાય છે. વસ્તુની સ્થિતિ આ છે. આકરું લાગે, ન બેસે એથી કરીને કાંઈ સત્ય ફરી જાય? આહાહા...! ‘દુષ્ટ પાપરૂપી વૃક્ષોની ગીચ અટવી...’ માણસ નથી કહેતા ગીચ આમ ખીચોખીચ ભરેલી વનસ્પતિ.

આહાહા...! ક્યાંય પગ મૂકવાનું સ્થાન ન હોય એટલી વનસ્પતિ હોય. જંગલમાં ઘણી વનસ્પતિ હોય છે. ‘મુંબઈ’ થી ‘પૂના’ જાય છે ને? ત્યાં નીચે બહુ આવે છે. એટલી ઝાડી.. એટલી ઝાડી... ત્યાં ઝાડ અને વનસ્પતિ... વનસ્પતિ.. વનસ્પતિ... કારણ કે કોઈ જઈ શકે નહિ એટલે વનસ્પતિના ઢગલા થયા. ‘મુંબઈ’થી ‘પૂના’ જતાં રસ્તામાં આવે છે. આહાહા...!

અહીં કહે છે, કે ‘જે દુષ્ટ પાપરૂપી વૃક્ષોની ગીચ અટવીને બાળવાને અગ્નિપૂર છે એવું પ્રગટ...’ આત્મા પ્રગટ છે, વ્યક્ત જ છે. ‘શુદ્ધ-શુદ્ધ સત્યારિત્ર સંયમીઓને...’ એવા ‘શુદ્ધ-શુદ્ધ સત્યારિત્ર સંયમીઓને પ્રત્યાખ્યાનથી થાય છે;...’ એ પ્રત્યાખ્યાનથી આવું પ્રગટ થાય છે. આહાહા...! એ પ્રત્યાખ્યાન એ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાનસહિત અંદર રમણતા, રાગરહિત અંદર રમણતા, એનું નામ પ્રત્યાખ્યાન છે, એનું નામ પરચખાણ. આહાહા...! ‘(માટે) હે ભવ્યશાર્દૂલ!’ આહાહા...! ‘હે ભવ્યશાર્દૂલ!’ હે ભવ્યસિંહ. મુનિરાજ કહે છે, જુઓ! હે ભવ્યસિંહ! તારામાં અનંતો પરાક્રમ પડ્યો છે, પ્રભુ! તારામાં અનંતબળ છે. પણ એને જો માન તો ને. એને માન્યા વિના પર્યાયમાં દેખાય નહિ. આહાહા...! અંદર અનંત બળ છે, અનંત શાંતિ છે, અનંત વીતરાગતા છે, અનંત સ્વચ્છતા અને શાંતિથી ભરેલો સમતાનો સાગર છે. આહાહા...!

‘માટે હે..’ આહાહા...! છે? ‘ભવ્યશાર્દૂલ! (–ભવ્યોત્તમ)...’ ભવ્યમાં પણ ઉત્તમ. ‘તું શીઘ્ર તારી મતિમાં તત્ત્વને નિત્ય ધારણ કર—’ જુઓ! એમાં શીઘ્ર આવ્યું પાછું. વાયદો કરીશ નહિ. આહાહા...! હમણા નહિ.. હમણા નહિ.. હમણા છોકરાઓને પરણાવી દઈએ, દીકરીઓને ઠેકાણે કરીએ. મકાન-બકાન કરવાનું છે. પછી. પણ વચમાં મરી જઈશ તો શું? આહાહા...! જુવાન માણસ મરી જાય છે. આહાહા...! ‘(–ભવ્યોત્તમ) તું શીઘ્ર તારી મતિમાં તત્ત્વને નિત્ય ધારણ કર—’ આ કમબદ્ધમાં આવ્યું કે નહિ? કમબદ્ધમાં આ આવ્યું, જેણે આમ નજર કરી છે એને શીઘ્ર તારી મતિમાં તત્ત્વને નિત્ય ધારણ કરે છે. આહાહા...!

‘શીઘ્ર તારી મતિમાં...’ મતિજ્ઞાનમાં ‘તત્ત્વને નિત્ય ધારણ કર—’ મતિજ્ઞાનમાં આત્માના તત્ત્વને ધારણ કર. રાગને, પુણ્યને ધારણ કરીને અનાદિથી મરી ગયો. આહાહા...! પુણ્ય અને પાપના પરિણામ કરી અને ધારીને મરી ગયો. જીવવું હોય તો આ આમ કર. તત્ત્વથી જીવવું હોય તો, તત્ત્વને જીવતું રાખવું હોય તો આમ કર. આહાહા...! ‘કે જે તત્ત્વ...’ કેવું છે? ‘સહજ સુખનું દેનારું છે...’ ભગવાન આત્મા સ્વભાવિક આનંદને દેનારું છે. એનામાં જે આનંદ છે એવો આનંદ ક્યાંય છે નહિ. ઈન્દ્રના ઈન્દ્રાસનમાં નથી. આહાહા...! એ દૂધપાક-પૂરી, ભજ્યા ખાય તો જાણે આમ.. આહાહા...! એ ઝેર છે. એ મીઠાશ લાગે છે એ ઝેરની છે. આ સુખ તો અંતરનું છે કહે. આહાહા...! છે ને?

‘જે તત્ત્વ સહજ સુખનું દેનારું છે...’ જે તત્ત્વ સ્વભાવિક સુખનું દેનારું છે. દેનાર એટલે તું અંદર જો તો દેનાર છે એમ કહે છે. ‘અને મુનિઓના ચારિત્રનું મૂળ છે.’ આહાહા...! મુનિઓના ચારિત્રનું મૂળ. આ ઝીણું પડે એટલે લોકો કાંઈક કાંઈક સાધન, વ્યવહાર.. વ્યવહાર..

વ્યવહાર... ક્યાંક કોઈ વખતે તો કહો. એમ કહે છે. કોઈ વખતે શું કરવા? જ્યારે આવે ત્યારે હર વખતે કહે નહિ કે વ્યવહાર છે. છે પણ એનાથી લાભ છે નહિ. વ્યવહાર તો આવે છે. આહાહા...! પણ એનાથી કલ્યાણ થતું નથી, સમ્યગ્દર્શન થતું નથી, સમ્યગ્જ્ઞાન થતું નથી, સમ્યક્ચારિત્ર થતું નથી. આહાહા...!

અહીં તો એ કીધું રાગ-બાગ છોડીને તારી મતિમાં તત્ત્વને નિત્ય ધારણ કર. આહાહા...! 'કે જે તત્ત્વ સહજ સુખનું દેનારું છે...' આત્મા સ્વભાવિક આનંદનું દેનાર તત્ત્વ છે. આહાહા...! એ આનંદને બહારમાં શોધવા જાવું પડે એવું નથી. અંતર આનંદથી અંતર્મુખ જો તો આનંદ છે. આહાહા...! બહિર્મુખ જો તો રાગ અને દુઃખ છે. આહાહા...! ભગવાન આત્માને બહિર્મુખ જો, તો ત્યાં રાગ અને દુઃખ છે. અંતર્મુખ જો તો રાગીને સુખ છે. વીતરાગી સુખ છે એમ કહેવું છે. આહા...! આવો શ્લોક અને આવા અર્થ! કહો, એ 'મુનિઓના ચારિત્રનું મૂળ છે.' લ્યો. એ ૧૪૭મો શ્લોક થયો.

શ્લોક-૧૪૮

(માલિની)

જયતિ સહજતત્ત્વં તત્ત્વનિષ્ણાતબુદ્ધેઃ
હૃદયસરસિજાતાભ્યન્તરે સંસ્થિતં યત્ ।
તદપિ સહજતેજઃ પ્રાસ્તમોહાન્ધકારં
સ્વરસવિસરભાસ્વદ્ધોધવિસ્ફૂર્તિમાત્રમ્ ॥૧૪૮॥

[શ્લોકાર્થ :-] તત્ત્વમાં નિષ્ણાત બુદ્ધિવાળા જીવના હૃદયકમળરૂપ અભ્યંતરમાં જે સુસ્થિત છે, તે સહજ તત્ત્વ જ્યવંત છે. તે સહજ તેજે મોહાંધકારનો નાશ કર્યો છે અને તે (સહજ તેજ) નિજ રસના ફેલાવથી પ્રકાશતા જ્ઞાનના પ્રકાશનમાત્ર છે. ૧૪૮.

શ્લોક-૧૪૮ ઉપર પ્રવચન

શ્લોક-૧૪૮.

જયતિ સહજતત્ત્વં તત્ત્વનિષ્ણાતબુદ્ધેઃ
હૃદયસરસિજાતાભ્યન્તરે સંસ્થિતં યત્ ।
તદપિ સહજતેજઃ પ્રાસ્તમોહાન્ધકારં
સ્વરસવિસરભાસ્વદ્ધોધવિસ્ફૂર્તિમાત્રમ્ ॥૧૪૮॥

૧૪૭ થયો ને? હવે ૧૪૮.

‘તત્ત્વમાં નિષ્ણાત બુદ્ધિવાળા જીવના હૃદયકમળરૂપ અભ્યંતરમાં જે સુસ્થિત છે,...’ આહાહા...! ધર્મી એને કહીએ, કે જે તત્ત્વમાં નિષ્ણાંત છે. આહાહા...! આત્મતત્ત્વ તે શુદ્ધ આનંદ છે. રાગાદિ એ દુઃખ છે, શરીરાદિ એ પર છે. સ્ત્રી, કુટુંબ, બાયડી, છોકરા તો બધા પર છે. એ એના હતા કે દિ’? આહાહા...! ધણી મરીને નરકે જાય અને બાયડી મરીને સ્વર્ગે જાય. એના પરિણામ ઉપર આધાર છે ને? ધણી મરીને સ્વર્ગે જાય અને બાયડી મરીને નરકે જાય. આહાહા...! આવું સ્વતંત્રસ્વરૂપ છે.

માટે ‘તત્ત્વમાં નિષ્ણાત બુદ્ધિ...’ તત્ત્વની સ્થિતિ જે વસ્તુ છે, તેમાં નિષ્ણાંત-નિપુણ ‘બુદ્ધિવાળા જીવના હૃદયકમળરૂપ અભ્યંતરમાં જે સુસ્થિત છે,...’ અંતર ભગવાન સુસ્થિત છે. ‘તત્ત્વમાં નિષ્ણાત બુદ્ધિવાળા જીવના હૃદયકમળરૂપ અભ્યંતરમાં જે સુસ્થિત છે,...’ આહાહા...! ‘તે સહજ તત્ત્વ જ્યવંત વર્તે છે.’ તે સ્વભાવિક તત્ત્વ જ્યવંત છે. આહાહા...! એ સ્વભાવિક તત્ત્વ વર્તમાન છે. એમ કહીએ છીએ. આહાહા...! પ્રત્યક્ષ કરીને કહે છે કે જ્યવંત વર્તે છે એમ અમે કહીએ છીએ. આહાહા...! કોઈ કહે તેમ માનીને એમ નહિ. ‘સહજ તત્ત્વ જ્યવંત છે.’ આહાહા...! અતીન્દ્રિય આનંદનો સાગર ભગવાન, એનો અનુભવ થતાં એ તત્ત્વ જ્યવંત વર્તે છે. આહાહા...! ભાષા બીજી બધી, વાતું બીજી.

‘તે સહજ તેજે મોહાંધકારનો નાશ કર્યો છે...’ સહજ તેજે. ચૈતન્યના તેજ જે. જ્ઞાન અને આનંદના તેજ. જ્ઞાન અને આનંદનો ચમત્કાર, એણે મોહાંધકારનો નાશ કર્યો છે. આહાહા...! જ્યાં પ્રકાશ છે ત્યાં અંધકાર હોતો નથી. સૂર્ય જ્યાં પ્રકાશે ત્યાં અંધારું હોતું નથી. એમ ચૈતન્યનો પ્રકાશ જ્યાં થયો ત્યાં મોહાંધકાર રહેતો નથી. આહાહા...! ‘તે સહજ તેજે મોહાંધકારનો નાશ કર્યો છે અને તે (સહજ તેજ) નિજ રસના ફેલાવથી...’ આહાહા...! કહે છે વિસ્તાર પામેલું એ તત્ત્વ નિજરસનો ફેલાવ છે. જ્ઞાન અને આનંદની શક્તિની વ્યક્તતા વધી જાય, એ બધો આનંદનો-જ્ઞાનનો નિજતત્ત્વનો વિસ્તાર છે. જ્ઞાન, આનંદ, શાંતિ અંતર્મુખ કરતા અંદર વધી જાય, એ બધો તત્ત્વનો વિસ્તાર છે. કાંઈ બહારથી આવતું નથી. આહાહા...!

‘નિજ રસના ફેલાવથી...’ પોતાના અતીન્દ્રિય આનંદના વિસ્તારથી શોભી રહ્યું છે. આહાહા...! ‘પ્રકાશતા જ્ઞાનના પ્રકાશનમાત્ર છે.’ એ જ્ઞાનતત્ત્વને પ્રકાશ કરતા, આનંદનો પ્રકાશ થતાં, અનંતગુણનો વિકાસ થતાં એ જ્ઞાનનો જ પ્રકાશ છે અને આત્માનો જ પ્રકાશ છે. આહાહા...! અનંતગુણ જે ખીલે છે. તત્ત્વમાં અનંતગુણ છે અને એ તત્ત્વને જ્યાં અનુભવે છે, એ તત્ત્વને પકડે છે, ત્યારે જ્ઞાનાદિ આનંદનો વિસ્તાર થાય છે એ અંદરમાંથી આવે છે. એ તત્ત્વમાંથી આવે છે કાંઈ બહારથી આવતું નથી. આહાહા...! કહો, શ્લોક પણ બધા આવા છે. ‘તે (સહજ તેજ) નિજ રસના ફેલાવથી...’ જ્ઞાનના પ્રકાશનું આ તો છે. આહાહા...!

શ્લોક-૧૪૯

(પૃથ્વી)

અખંડિતમનારતં સકલદોષદૂરં પરં
 ભવાંબુનિધિમગ્નજીવતતિયાનપાત્રોપમમ્ ।
 અથ પ્રબલદુર્ગવર્ગદવવહ્નિકીલાલકં
 નમામિ સતતં પુનઃ સહજમેવ તત્ત્વં મુદા ॥૧૪૯॥

[શ્લોકાર્થ :-] વળી, જે (સહજ તત્ત્વ) અખંડિત છે, શાશ્વત છે, સકળ દોષથી દૂર છે, ઉત્કૃષ્ટ છે, ભવસાગરમાં ડૂબેલા જીવસમૂહને નૌકા સમાન છે અને પ્રબળ સંકટોના સમૂહરૂપી દાવાનળને (શાંત કરવા) માટે જળ સમાન છે, તે સહજ તત્ત્વને હું પ્રમોદથી સતત નમું છું. ૧૪૯.

શ્લોક-૧૪૯ ઉપર પ્રવચન

૧૪૯. ઓહો...! હજી ઘણા છે.

અખંડિતમનારતં સકલદોષદૂરં પરં
 ભવાંબુનિધિમગ્નજીવતતિયાનપાત્રોપમમ્ ।
 અથ પ્રબલદુર્ગવર્ગદવવહ્નિકીલાલકં
 નમામિ સતતં પુનઃ સહજમેવ તત્ત્વં મુદા ॥૧૪૯॥

‘વળી, જે (સહજ તત્ત્વ) અખંડિત છે,...’ જેમાં પર્યાયનો ખંડ પણ નથી. એવું અખંડતત્ત્વ છે. આહાહા...! અરૂપી છે અને નજરું રૂપીમાં જાય છે. ભગવાન પોતે અરૂપી છે. એ અરૂપીની નજરું રૂપીમાં જાય છે. પણ નજરું જતાં પણ જણાય છે એ અરૂપીની પર્યાય અને એ માને છે કે આ જણાય છે. એને અડતો પણ નથી અને જણાય ક્યાંથી? આહાહા...! પોતાની જ્ઞાનપર્યાયમાં એ બધું જાણવાની શક્તિ સ્વતંત્ર-સ્વતઃ છે. ‘જે (સહજ તત્ત્વ) અખંડિત છે,...’ પરને જાણતા પર્યાયમાં ખંડ ખંડ થાય છે. એમ નથી. એ અખંડ છે. આહાહા...! જ્ઞાનસ્વરૂપે અખંડ છે. ઓહા આવે છે ને? મતિશ્રુત અભિનંદન અભિનંદે છે. મતિશ્રુત, અવધિ, મનઃપર્યાય, કેવળ એ કાંઈ ખંડ કરતું નથી. પર્યાયને અભિનંદે છે, પુષ્ટિ કરે છે. ‘સમયસાર’માં આવે છે. અખંડિત છે. આહાહા...!

‘શાશ્વત છે,...’ ત્રિકાળ શાશ્વત છે. આદિ-અંત વિનાની ચીજ છે. આદિ નથી, અંત નથી, સ્વભાવથી ખાલી નથી. આદિ નથી, અંત નથી અને વર્તમાનસ્વભાવથી ખાલી નથી. એવું તત્ત્વ શાશ્વત વર્તે છે. આહાહા...! ‘સકળ દોષથી દૂર છે,...’ બધા દોષો વિકલ્પ માત્ર જે રાગ. ચાહે તો ભગવાનનું સ્મરણનો રાગાદિ હોય, એનાથી પણ ભિન્ન છે, દૂર છે. આહાહા...! એ તત્ત્વમાં એ ભગવાનનું સ્મરણ અને રાગનો ભાગ નથી. એનાથી તત્ત્વ તદ્દન ભિન્ન છે.

‘ઉત્કૃષ્ટ છે,...’ ચૈતન્યતત્ત્વ ઉત્કૃષ્ટ છે. ઊંચામાં ઊંચું ત્રણલોકનો નાથ, એવો આત્મા, એના જેવી કોઈ ચીજ જગતમાં નથી. આહાહા...! ‘ભવસાગરમાં ડૂબેલા જીવસમૂહને નૌકા સમાન છે...’ ભગસાગરમાં ડૂબેલા જીવસમૂહને... આહાહા...! ડૂબેલો કોને કહેવો અમે લહેર કરીએ છીએ ને? રાગ અને પુણ્ય-પાપને મારા માને એ ભવસાગરમાં ડૂબી પડ્યો છે. આહાહા...! ‘ભવસાગરમાં ડૂબેલા જીવસમૂહને...’ એ તત્ત્વ સહજ છે એ નૌકાસમાન છે. ‘અને પ્રબળ સંકટોના સમૂહરૂપી દાવાનળને (શાંત કરવા) માટે જળસમાન છે,...’ પ્રબળ જે રાગાદિભાવ તેને નાશ કરવા જળસમાન છે. આહાહા...!

‘તે સહજ તત્ત્વને હું પ્રમોદથી સતત નમું છું.’ મુનિરાજે ચોખ્ખું કર્યું. ‘પ્રમોદથી સતત (નિરંતર) નમું છું.’ આવું જે તત્ત્વ મારું ભગવાનસ્વરૂપ, તેને હું સતત નિરંતર-નમું છું. વિશેષ કહેશે...
(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)